

KOSZTYA SÁNDOR – TÓTH PÉTER

Emberölés bizonyítása komplex fizikus és orvos szakértői módszerekkel

Különleges körülmények között elkövetett életellenes bűncselekmények nyomozásakor a hatóságoknak esetenként rendkívüli nehézségekkel kell szembenézniük: a helyszín adott esetben nagyon nyomszegény, szemtanú nincs. A gyanúsított vallomását – habár igen ingatagnak tűnik – látszólag nem lehet cáfolni. Ennek ellenére előfordulhat, hogy a kitartó nyomozás és a szakszerűen bevont természettudományos szakértők együttes erőfeszítése meghozza a kívánt eredményt, és az esemény körülményei más megvilágításba kerülnek.

Szakértői praxisunkból néhány sikeres ügy vizsgálati eredményeivel példázzuk, hogy még ilyen, reménytelennek tűnő esetekben is lehet esély a bűncselekmény eredményes felderítésére. A bemutatandó esetek vonatkozásában néhányban már jogerős ítélet is született.

Első eset

Egy Nógrád megyei faluban a ház kertjének kútjában holtan találták a házban lakó idős asszonyt. A test fejjel lefelé volt el a víz alatt a szűk betoncsőben. Az asszony testét a tűzoltók húzták ki egy kötél segítségével. Azonnal elrendelték a holttest igazságügyi boncolását.

A nyomozás megállapította, hogy a házban ketten laktak: az asszony és a néhány hónapja odaköltöző – szintén nem fiatal – lánya, aki büntetett előéletű volt. A nyomozók a szomszédok elmondásából megtudták, hogy az idős asszony az utóbbi időben teljesen megváltozott: az addig vidám, beszédes természetű asszony zárkózottá vált, testén ütések nyomait vélték felfedezni, amelyekről nem volt hajlandó beszélni.

Az eseményt az egyetlen „tanú”, az asszony lánya a következőképpen mesélte el: az édesanyjával együtt este lefeküdtek aludni. Az idős asszony éjjel valamiért felkelhetett, kiment a kúthoz, és valamiképpen beleesett. Ő viszont egész éjjel aludt, csak reggel fedezte fel az édesanyja hiányát, és délelőtt értesítette a hatóságokat.

Számos ellentmondás miatt a nyomozók gyanakodni kezdtek a sértett lányára. Büntetett előlétele, valamint a szomszédok által elmondottak azt sugallták, hogy az idős asszonyt a leánya folyamatosan bántalmazhatta. A nyomozás során, mivel az idegenkezűség alapos gyanúja felvetődött, és az elvégzett boncolás a kérdést önmagában nem tudta egyértelműen eldönteni, a haláleset után több mint két hónappal helyszíni szakértői szemlét végeztünk. A szemlén képzett bűnügyi technikusok mellett igazságügyi orvos és fizikus szakértő is részt vett.

Az igazságügyi boncolás megállapításai rendkívül fontosak az emberölés gyanújának megerősítése vagy cáfolása szempontjából.

A holttest boncolásakor számos külsérelmi nyomot rögzítettek a szakértők, amelyek között több, nem friss, napokkal korábban keletkező és néhány a halál után, a holttest kiemelése közben keletkezett sérülés volt azonosítható. A belvizsgálat kemény- és lágyagyhártya alatti vérzést, agyduzzanatot is észlelt. Annak ellenére, hogy a holttestet kútban, vízben találták, a bonclelet nem utalt vízbe fulladásra. A boncolást végző szakértők megállapítása szerint a halál a kútba zuhanás utáni reflexes szívmegállás miatt következhetett be. A boncjegyzőkönyv és a rendelkezésre álló fotódokumentáció áttekintésekor olyan külsérelmi nyomot, amely beton felszínhez ütődés során keletkezhetett, nem észleltünk.

A helyszíni szemlén a kút közelében megtalálták a asszony mamuszának fehér textilbetéteit. A betétek szennyezettségi foka alapján a geológus szakértő megállapította, hogy azokkal nem tehettek meg több lépést a helyszínen. A fizikus szakértő szintén kizárta annak lehetőségét, hogy mindkét betét az asszony talpára ragadt volna a mamuszból, és a sértett a saját lábán, mamusz nélkül elment volna a szobából a kútig, és a betétek csak az utolsó métereken váltak volna le a lábáról.

Ezek alapján megdőlt a védelem azon érvelése, miszerint az asszony a saját lábán ment volna ki az udvarra, és véletlen baleset, vagy saját, szándékos cselekménye következtében zuhant a kútba. A szakértői vizsgálatok alapján egyértelművé vált, hogy a sértettet valószínűleg magatehetetlen állapotban vitték a kúthoz. A talpbetétek feltalálási helyükre kerülése kétféleképpen történhetett:

- a kút közelében leesett róla mindkét mamusz, a betétek kiestek, az elkövető a sötétben pedig csak a mamuszokra figyelt, azokat vitte vissza a szobába;
- a talpbetétek lazán a sértett talpára voltak tapadva, és a kúthoz cipelés végén lehullottak a talpáról.

Mindkét lehetséges eset kizárja, hogy az asszony a saját lábán közelítette volna meg a kutat.

Az igazságügyi boncolás során az orvosok tüzetesen megvizsgálták az asszony testén a külsérelmi nyomokat. Furcsa módon sem a testen, sem a végtagokon nem találtak hámhórszolásra utaló elváltozásokat. Ez azért volt különös, mert a vízszint nyolcméternyire volt a kút peremétől, és a csupasz betongyűrűk belső átmérője szűk, csupán nyolcvan centi volt.

A fizikus szakértő kimutatta, hogy ha a test akár véletlenül, akár szándékosan beesik a kútba, valamely fedetlen testrésze mindenképpen neki kell hogy ütődjön a durva betonfelületnek. Orvosi szempontból kizárható, hogy egy ilyen idős testen, súrlódva nekicsapódva a betongyűrű belsejének, ne keletkezzenek diagnosztizálható hámsérülések.

A feltárt fizikai és orvosi tények alapján rekonstruálhatóvá vált a bűncselekmény elkövetési mechanizmusa: a sértettet az este (éjszaka) folyamán durván bántalmazták, ennek következtében elvesztette az eszméletét. Az elkövető a sértettet halottnak hitte. A sértett testét a kúthoz cipelte, e közben estek le a talpbetétek. Az elkövető a testet fejjel előre átfordította a kút kávjában, majd a bokáinál megfogva a kút geometriai tengelyének közelében a fejjel lefelé lógó, magatehetetlen testet elengedte. A test így függőlegesen zuhanva érte el a vízfelületet anélkül, hogy hozzáért volna a betongyűrűk belső felületéhez. A több mint két méter mély vízben a test lelassulva érte el a fővenyes fenékrészt.

Második eset

Egy Komárom-Esztergom megyei faluban az egyik ház kertjében holtan találtak egy idős asszonyt. Az asszony az egyik fiával lakott együtt, aki – a nyomozás adatai szerint – italozó életmódot folytatott.

A holttestet a fiú „fedezte fel”. A helyszínre érkező rendőrök igen bizarr helyzetben találták a sértettet: a kertben lévő, betongyűrűből kialakított, nyolcvan centiméter belső átmérőjű ciszternában volt embriópózban, feje az alig húsz centiméteres víz alatt volt.

Az egyetlen „tanú” a sértett fia volt, aki természetesen semmit nem tudott az eseményről. Elmondása szerint azt feltételezte, hogy az asszony éjszaka kiment a házból, és beleesett a ciszternába.

A szakszerűen lefolytatott nyomozás részeként ez esetben is kirendeltek orvos és fizikus szakértőt az esemény rekonstruálása érdekében.

A nyomozók hamar kiderítették, hogy a sértett és a vele élő fia nem voltak jó viszonyban, a fiú gyakran bántalmazta is az asszonyt. Ezek a tények

megalapozták a gyanút, hogy a sértett halála nem véletlen baleset volt, hanem szándékos, idegenkezű cselekmény következménye.

A boncjegyzőkönyv adataira épülő orvosi vélemény szerint a halál közvetlen oka vízbe fulladás volt. A holttest fején kiterjedt, masszív vérbeszűrődéseket, az alsó végtagokon, a hát lágyrészein, a nyakizmokban és a mellizomzat felső harmadában vérbeszűrődéseket találtak, amelyek nem sokkal a halál beállta előtt keletkeztek. Ez arra engedett következtetni, hogy a sértett közvetlenül a halála előtt bántalmazást szenvedett el, amelynek során az eszméletét is elveszthette.

A boncjegyzőkönyv szerint a kézfejekon és a csípőtájékon semmilyen hámfosztásos, horzsolásos sérülést nem találtak.

A fizikus szakértői vizsgálatok során különös figyelmet fordítottak a helyszínen fellelt állapotokra, a speciális geometriai elrendeződésekre. Megállapították, hogy a ciszterna belsejébe ferdén benyúlik egy kemény műanyagból készült cső, amelynek levágott vége éles. A rendőrségi helyszíni felvételeken jól látszik, hogy a sértett testének csípő része a cső alatt helyezkedik el. A fizikus szakértő megállapította, hogy ha a test véletlen baleset során esne a betongyűrűbe, akkor az adott végső geometriai elrendeződés kialakulásához a test e részének mindenképpen neki kellene ütköznie a cső végének. Ez esetben a test le is törhetné a műanyag csövet, de a testnek mindenképpen meg kellene sérülnie a cső éles szélétől. Az orvos szakértői vizsgálatok alapján teljesen egyértelmű volt, hogy a sértett testén ilyen sérülések nem voltak.

A komplex szakértői vizsgálatok teljes bizonyossággal arra utaltak, hogy a sértett véletlen baleset során ily módon nem eshetett bele a szűk betongyűrűbe, a testet mesterségesen helyezték, „belehajtogatták” oda. Mivel az asszony feje a sekély víz alatt volt, azt ki lehetett zárni, hogy a cselekményt a sértett saját maga vitte véghez. A szakszerű nyomozati tevékenység és az egyesített szakértői munka eredményeként megállapították, hogy a cselekményt a sértett fia követte el. A bántalmazott, eszméletlen testet kivitte a kertbe, majd embriópózba állítva behelyezte a ciszternába. Mivel halottnak hitte, nem törődött vele, hogy az asszony feje a sekély víz alá került, aki így megfulladt.

Harmadik eset

Tatabányán történt, hogy egy tizenkét éves kislány az utcán haladva hirtelen összeesett, mert a fejére zuhant egy pezsgősüveg. A mentők hamar a hely-

színre érkeztek, ellátták a sértettet, és sikerült elhárítaniuk a közvetlen életveszélyt. Természetesen a rendőrség is a helyszínre sietett az esetleges bűncselekmény gyanúját megállapítani.

A helyszínelők összegyűjtötték az üvegpalack darabjait, és fényképfelvételeket készítettek a közvetlen környezetről. Felvetődött a gyanú, hogy a palack a helyszíne melletti tízemeletes panelház tetejéről zuhant le. A kiterjesztett helyszíni szemle keretében a lapos tetőn megtaláltak még egy, a balesetet okozóval azonos minőségű palackot.

A nyomozás során olyan kérdések vetődtek fel, amelyeket csak fizikus és orvos szakértő együttesen válaszolhatott meg.

Az egyik legfontosabb kérdés az volt, hogy a pezsgősüveg lesodródhatott-e véletlenül a tetőről, vagy esetleg szándékosan dobták-e le. Az ügybe bevont igazságügyi fizikus szakértő a helyszín geometriai adatainak (az épület magassága, a palacknak a faltól való eltávolodása) figyelembevételével megállapította, hogy az üveg semmiképpen sem eshetett le véletlenül a tetőről, azt valaki ledobta.

A másik kérdés az volt, hogy a palack hogyan találta el a kislány koponyáját, okozhatott volna-e súlyosabb, halálos sérülést. E kérdés megválaszolása megkövetelte az orvos szakértő és a fizikus szakértő összehangolt, komplex munkáját. A kórházi leletek, CT- és röntgenfelvételek kiértékelése, továbbá a pezsgőspalackkal kapcsolatos geometriai, kinematikai és dinamikai számítások együttes figyelembevételével meg lehetett határozni az esemény lefolyását. Ezek szerint a palack a nyaka alatti, domborodó részével csapódott neki a koponyának, amelynek során mozgási energiájának kisebb részét a koponyacsont beszakítására fordította. Az ütközés után a pezsgőspalack pörgő mozgással lepattant a fejről, és a maradék energiájával a kövezethez csapódott, ahol összetört. Az eredményekből az is kiderült, hogy ha az üveg például a talpával vagy hosszirányban a szájával találta volna el a koponyát, akkor akár háromszor akkora energiával roncsolhatta volna a koponyát, sokkal súlyosabb, minden valószínűség szerint halálos sérülést okozhatott volna.

A szakértői vizsgálatok és a sikeres nyomozás eredményeként elfogtak két fiatalkorút, akik beismerték, hogy ők dobták le az egyik palackot, de az események miatt a másikat már nem merték lehajítani, hanem inkább elmenekültek a helyszínről.

Negyedik eset

Szintén Tatabányán történt, hogy egy második emeleti lakás ablakából ismeretlen körülmények között kiesett egy tízéves kislány és az édesanyja is. Az asszony súlyos, de nem életveszélyes sérülésekkel megúszta a zuhanást, a kislány viszont életveszélyes sérüléseket szenvedett, csak a gyors, orvosi segítség miatt maradt egyáltalán életben, eszméletét azonban nem nyerte vissza. Az eset után azonnal megindult a rendőrségi nyomozás a szokatlan, élet elleni bűncselekmény gyanúja miatt.

Az ügy minél korrektebb tisztázása céljából a nyomozó hatóság ez esetben is igazságügyi orvos és fizikus szakértőt vont be.

Az igazságügyi orvos szakértő a kórházi leletek felhasználásával megállapította, hogy a kisgyermek sérülései – úgymint a kétoldali koponyaalapi és falcsonti törés, a homloktájéki agyállományi vérzés, a pókhálóhártya és keményburok alatti vérzés, az agyvizenyő, a kétoldali légmell kialakulásával kísért tüdőzúzódások, a csigolyatörések, a keresztcsont testének törése – mind magasból történő esés következtében alakultak ki. Bántalmazásra utaló sérüléseket az orvosi dokumentációk nem rögzítettek.

A szakértők számára világossá vált, hogy a lezuhant személyek milyen testhelyzetben csapódtak az utca kövezetéhez mintegy nyolc és fél méter magasságból. (A sérülések alapján a gyermek közel vízszintesen, kissé a jobb oldalával ért földet.)

A nyomozás természetesen kiterjedt a család életvitelére, szociális helyzetére, illetve a környezethez való viszonyukra is. Ennek során kiderült, hogy az asszony betegesen féltette a gyermekét, rettegett attól, hogy a hatóság megfosztja a gyermekfelügyeleti jogától.

A szakértők a nyomozó hatóság jelenlétében megtekintették az esemény helyszínét. A korábban készült fényképfelvételek és egyéb nyomozati dokumentumok alapján pontosan meg lehetett határozni, hogy a testek hol csapódtak az utca kövezetéhez. Ezek a geometriai adatok, valamint a lakás megfelelő részének (ahonnan kiestek) az eseménykori állapota, az ott mért geometriai adatok rendkívül fontos információkat hordoztak a fizikai vizsgálatokhoz. Az ablak előtt az eseménykor egy fotel volt, amelynek támlája megközelítette az ablakpárkány magasságát.

A védekezés szerint a kislány erre felállva játszott.

Meg kell említeni azt a tényt, hogy bizonyos szempontból a kizuhanó testet nem biológiai, hanem fizikai objektumként kell kezelni. A komplex szakértői vizsgálat eredményességének az egyik kulcsa, hogy az orvos és a fizi-

kus szakértő a saját szakterületükön, de szoros együttműködésben, és egymás eredményeinek folyamatos figyelembevételével folytassák a vizsgálatokat.

Az adott esetben a legfontosabb kérdés annak eldöntése volt, hogy a kislány véletlen baleset következtében kieshetett-e az ablakon, vagy mindenképpen szükséges volt további erőhatás ahhoz, hogy a feltalálási helyre kerüljön. A fizikus szakértő egy általa korábban kidolgozott, viszonylag bonyolult matematikai számításokat igénylő modell alapján meg tudta határozni, hogy véletlen kiesés esetén hová került volna a gyermek súlypontja. A fizika törvényei szerint véletlen kizuhanás során a legtávolabbra akkor juthat el a test, ha álló helyzetből, merev testtel kidől az ablakpárkányról. Az ilyen eseményt feltételezve a matematikai-fizikai számítások azt mutatták, hogy a kislánynak sokkal közelebb kellett volna esnie az épület falához, mint ahogyan az a valóságban történt. Fizikai szempontból egyértelművé vált, hogy a gyermek nem zuhanhatott ki véletlenül az ablakon, még akkor sem, ha a fotel támláján felelőtlen magatartást tanúsít: a kiesés egy vízszintes irányú lendítőerő hatására történt.

Összegzés

A bemutatott esetek is jól példázzák, hogy sokkal hatékonyabb és célravezetőbb bizonyítási eszköz a fizikus és orvos szakértő közös gondolkodása és folyamatos konzultációja kapcsán keletkező egyesített szakvélemény, mint azon szakvélemények, amelyek külön orvos és fizikus szakértői munka termékei.

A bemutatott esetek rávilágítottak arra is, hogy a szakszerű helyszíni szakértői (orvos szakértői, fizikus szakértői) vizsgálatokon adott esetben a bűncselekmény bizonyítása múlhat.